

> Retouradres Postbus 20301 2500 EH Den Haag

Aan de heer E. van der Burg
Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid
Postbus 20301
2500 EH DEN HAAG

**Inspectie Justitie en
Veiligheid**

Hoge Nieuwstraat 8
2514 EL Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.inspectie-jenv.nl

Ons kenmerk

4643712

Uw kenmerk

.

Kopie aan

Minister van Binnenlandse
Zaken en Koninkrijksrelaties

*Bij beantwoording de datum
en ons kenmerk vermelden.
Wilt u slechts één zaak in uw
brief behandelen.*

Datum 15 mei 2023
Onderwerp Toezicht (toekomstige) gemeentelijke opvang

Geachte heer Van der Burg,

De Inspectie Justitie en Veiligheid (hierna: Inspectie) houdt toezicht op de opvang van asielzoekers door het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (hierna: COA). Vanwege capaciteitsgebrek bij het COA worden ontheemden uit Oekraïne en een groot aandeel asielzoekers opgevangen onder verantwoordelijkheid van gemeenten. Hoewel de Inspectie geen toezicht houdt op gemeenten, heeft zij het afgelopen jaar regelmatig locatiebezoeken gebracht aan deze uit crisis tot stand gekomen gemeentelijke opvanglocaties. Dit heeft de Inspectie gedaan vanuit haar gevoelde verantwoordelijkheid in deze uitzonderlijke situatie. Nederland is gebonden aan minimale normen voor opvang. Onafhankelijk toezicht draagt bij aan het waarborgen dat in Nederland aan ontheemden en asielzoekers een toereikend huisvestingsniveau wordt geboden, met een menswaardige levensstandaard en vergelijkbare levensomstandigheden.

Waar gemeenten nu vanuit een crisissituatie opvangvoorzieningen voor ontheemden en asielzoekers verzorgen, zijn op het moment twee wetsvoorstellen aanhangig waarin deze decentrale uitvoering van de opvangtaak wordt vastgelegd, respectievelijk wettelijk mogelijk wordt gemaakt. Het ministerie heeft de Inspectie niet verzocht om deze wetsvoorstellen te toetsen op de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid (U&H-toets). Met deze brief deelt de Inspectie daarom uit eigen initiatief haar zorgen dat in deze twee wetsvoorstellen geen/onvoldoende aandacht is besteed aan de gevolgen van deze wetten voor het toezicht op de kwaliteit van deze opvangvoorzieningen, dan wel dat hierover nog onduidelijkheden bestaan.

Opvang ontheemden uit Oekraïne

De opvang van ontheemden uit Oekraïne is op 1 april 2022 via staatsnoodrecht belegd bij de burgemeesters, onder coördinatie van de veiligheidsregio's. Er verblijven op het moment circa 75.040 ontheemden in gemeentelijke opvang.¹ Op

¹ Peildatum KCIO: 5 mei 2023. Daarnaast worden circa 1.970 ontheemden opgevangen door particuliere huishoudens via het consortium RefugeeHomeNL. Peildatum Takecarebnb: 8 mei 2023.

grond van het wetsvoorstel 'Tijdelijke wet Opvang Ontheemden Oekraïne', dat op het moment bij de Afdeling advisering van de Raad van State voorligt, komt de verantwoordelijkheid voor de opvang bij de colleges van B&W te liggen.

**Inspectie Justitie en
Veiligheid**

Datum
15 mei 2023

Ons kenmerk
4643712

Toezicht op kwaliteit

De Regeling opvang ontheemden Oekraïne regelt de opvang van ontheemden door gemeenten. De Handreiking Gemeentelijke Opvang Oekraïners biedt handvatten die gemeenten ondersteunen bij de organisatie en uitvoering. De bepalingen die hierin staan geven de richting aan voor een toereikend huisvestingsniveau, maar bevatten geen bindende minimale kwaliteitseisen. De verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de opvanglocaties ligt geheel bij de gemeenten. Namens het Directoraat-Generaal Oekraïne is het standpunt ingenomen dat de stelselverantwoordelijkheid van de staatssecretaris niet strekt tot de kwaliteit van de gemeentelijke opvangvoorzieningen. De Inspectie maakt zich zorgen dat in het wetsvoorstel geen bepalingen staan opgenomen over onafhankelijk toezicht op de kwaliteit van de opvang.

Opvang asielzoekers

Naast de opvang van ontheemden uit Oekraïne, vangen gemeenten op het moment ook circa 6.400 asielzoekers op in crisisnoodopvanglocaties². Op grond van het wetsvoorstel 'gemeentelijke taken mogelijk maken asielopvangvoorzieningen' (ook wel de Spreidingswet genoemd) kan opvang aan asielzoekers in accommodaties door of onder verantwoordelijkheid van het COA, maar voortaan ook door of onder verantwoordelijkheid van het college van B&W worden geboden.

Toezicht op kwaliteit

In de Memorie van Toelichting bij de Spreidingswet staan bepalingen opgenomen over interbestuurlijk toezicht, dat mogelijk is indien wettelijk vastgestelde medebewindstaken niet goed worden uitgevoerd. Ten aanzien van het interbestuurlijk toezicht op de opvanglocaties door of onder verantwoordelijkheid van het college van B&W, wordt in het wetsvoorstel voorgesteld de Gemeentewet aan te passen. Omdat de expertise op dat terrein bij de centrale overheid ligt, wordt voorgesteld de eerste vier jaar het interbestuurlijk toezicht bij de minister van Justitie en Veiligheid (in de praktijk de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid) te beleggen. Dit in afwijking van het generieke systeem, waar Gedeputeerde Staten van de provincies zijn belast met het houden van interbestuurlijk toezicht. Het is niet uitgewerkt hoe de minister van Justitie en Veiligheid invulling zal geven aan deze rol. Verder is het niet duidelijk of dit toezicht beperkt is tot de realisatie van opvangplaatsen volgens de vastgestelde verdeling, dan wel ook toezicht op de kwaliteit hiervan omvat, zoals in de Memorie van Toelichting staat opgenomen.

Naast deze onduidelijkheid over de reikwijdte van het interbestuurlijk toezicht, vraagt de Inspectie aandacht voor het feit dat ook in dit wetsvoorstel geen bepalingen staan opgenomen over onafhankelijk toezicht op de kwaliteit van de opvangvoorzieningen onder verantwoordelijkheid van gemeenten.

Concluderend

De Inspectie wijst erop dat de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, bij de eventuele keuze van de wetgever om de uitvoering van de opvangverplichting bij gemeenten te beleggen, de verantwoordelijkheid behoudt om zich ervan te vergewissen dat de kwaliteit van beide opvangvormen toereikend is. Daartoe

² Peildatum KCIO: 28 april 2023

dient de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid informatie over de kwaliteit van de opvangvoorzieningen te verzamelen. Wanneer het stelsel onvoldoende functioneert, kan de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid maatregelen nemen om dit op te lossen.

Inspectie Justitie en Veiligheid

Datum
15 mei 2023

Ons kenmerk
4643712

Het stelsel dient zo ingericht te zijn dat gemeenten hun verantwoordelijkheid voor kwalitatief goede opvangvoorzieningen kunnen waarmaken. Gemeenteraden dienen toegerust te worden met de kennis die op het moment bij de centrale overheid aanwezig is, om waar nodig corrigerend te kunnen optreden. Wanneer interbestuurlijk toezicht ook toezicht op de kwaliteit gaat omvatten, geldt hetzelfde voor de Gedeputeerde Staten van de provincies als interbestuurlijk toezichthouder.

De Inspectie vindt het daarom zorgelijk dat in beide wetsvoorstellen geen bepalingen staan opgenomen over toezicht op de kwaliteit. Het belang hiervan werd recent onderstreept door het kritische rapport van de Algemene Rekenkamer over de rol van de rijksoverheid bij de jeugdbescherming.³ De Inspectie vreest parallellen met de bevindingen uit dat rapport. Zo blijft het onduidelijk hoe de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid invulling zal geven aan zijn vergewisplicht en schrijft de wetgever niet voor hoe gemeenten de kwaliteit moeten meten.

Naast bepalingen over hoe de staatssecretaris invulling zal geven aan zijn vergewisplicht of de kwaliteit van gemeentelijke opvang toereikend is, ontbreken in de wetsvoorstellen ook bepalingen waarin een onafhankelijk toezichthouder aangewezen wordt.

Aanbeveling

De Inspectie beveelt aan om bij de voorgenomen stelselwijzigingen richting decentrale uitvoering van de wettelijke opvangtaak, zorg te dragen voor het inrichten van toezicht dat waarborgen biedt voor de kwaliteit van de opvangvoorzieningen. Zonder deze waarborgen worden volgens de Inspectie, nu en op termijn, onnodig risico's genomen in de uitvoeringspraktijk.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ontvangt een afschrift van deze brief, met het verzoek deze door te geleiden naar de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Hoogachtend,

drs. Esther de Kleuver
Inspecteur-generaal Inspectie Justitie en Veiligheid

³ Georganiseerde onmacht, Algemene Rekenkamer, april 2023.